

Leren lezen omdat je het nodig hebt

Stel u voor dat u op school zit. Iedere dag ongeveer zeven lessen, vijf dagen per week. En stel u voor dat in iedere les de taal van de leraar én de taal van de boeken eigenlijk onbegrijpelijk voor u is. Het lijkt op Afrikaans, of Duits, of wellicht Oud-Grieks. In ieder geval een taal die u niet kent of ten minste onvoldoende beheerst om de lessen echt te kunnen volgen. En dat bij economie, natuurkunde, Engels, Nederlands. Van het opdoen van kennis en het leren van vaardigheden zal niet veel terechtkomen. De kans dat u de school voortijdig verlaat zonder diploma, is erg groot. Recent onderzoek in Vlaanderen en Nederland toont aan dat dit de situatie is waarin een groot deel van leerlingen zich bevindt. Niet alleen allochtone leerlingen, niet alleen leerlingen uit de 'lagere' richtingen.

Om te voorkomen dat deze leerlingen onvoldoende gelegenheid hebben om hun kansen in onderwijs en maatschappij te benutten, moet hun leesvaardigheid op een aanvaardbaar niveau komen. Maar daarvoor moet het onderwijs optimaal ondersteund worden. En die optimale ondersteuning is er naar de mening van de werkgroep Functionele Leesvaardigheid van de Nederlandse Taalunie op dit moment (nog) niet. Op diverse onderdelen kan, door diverse instanties, het onderwijs beter worden geholpen. Dat vraagt een grote inspanning, op diverse terreinen, zoals curriculumontwikkeling en docentenschooling.

De werkgroep heeft daartoe de notitie 'Aan het werk!' uitgebracht, met een duidelijke boodschap: onvoldoende leesvaardigheid is een probleem dat beter preventief kan worden aangepakt, dan het op latere, volwassen leeftijd te moeten verhelpen.

Om dit probleem aan te pakken, is het van belang in het onderwijs aandacht te besteden aan 'functionele leesvaardigheid'. Het lezen van teksten die leerlingen nodig hebben om uit te leren. Niet alleen de teksten in de Nederlandse les. Goed kunnen lezen betekent ook de lesboeken bij geschiedenis, economie en biologie kunnen begrijpen. Daarom moet de school aandacht besteden aan functionele leesvaardigheid: kunnen lezen omdat je het nodig hebt. In het geval van leerlingen: lezen om hun leerstof te begrijpen. Het onderwijs in Nederland en Vlaanderen besteedt beslist aandacht aan het leren lezen, maar de focus is te weinig gericht op de functionaliteit daarvan. Het gevolg kan zijn dat leerlingen leestaken vermijden omdat ze daar moeite mee hebben. Daardoor komen ze gemakkelijk terecht in een negatieve spiraal. De school moet dat onderkennen en proberen die spiraal om te buigen door de leerlingen te motiveren en te ondersteunen. Dat kan door in alle vakken systematisch aandacht te besteden aan lezen, geschikte leesteksten te gebruiken en betekenisvolle, behoeftescheppende leestaken op te geven, die zijn afgestemd op het niveau en de interesse van leerlingen.

Vaardigheden zoals woordkennis, technische leesvaardigheid, schrijfvaardigheid en ook mondelinge taalvaardigheid, komen vanzelf als het functionele lezen een centrale plaats heeft gekregen. Dit complexe geheel is als een raderwerk, waarbij het in beweging stellen van de ene rader ook de andere doet draaien. Ten slotte zullen de leerlingen gemotiveerd beter presteren voor het vak en op school in het algemeen.

De scholen voor voortgezet/secundair onderwijs kunnen een belangrijke rol spelen bij het op niveau brengen van de functionele leesvaardigheden van hun leerlingen, maar daar moeten de docenten dan wel bij geholpen worden. De sleutelfiguur bij dit alles is de leraar. De leraren bij alle vakken moeten over kennis van leesontwikkeling en het leesproces hebben en moeten didactische vaardigheden op het punt van functioneel leesonderwijs hebben, niet alleen de docent Nederlands. Hier ligt een belangrijke opdracht voor de opleidingen, de nascholingsinstellingen en de begeleidingsinstellingen.

Een andere opdracht: de teksten die leerlingen voorgelegd krijgen moeten toegankelijk zijn en leraren moeten ze toegankelijk kunnen maken voor hun leerlingen. Vaak zijn teksten in het voortgezet/secundair onderwijs onbegrijpelijk, zeker voor zwakke lezers die nog niet vertrouwd zijn met de inhoud van het vak. Ook taalkundig zijn veel vakteksten te moeilijk, met onbekende woorden, lange en ingewikkelde zinnen, een onduidelijke structuur. Hier is gerichte aandacht van methodemakers nodig, maar ook scholing van leraren in het beoordelen en aanpassen van de moeilijkheidsgraad van teksten.

In de maatschappelijke aandacht ligt het accent veelal op de jong-volwassenen die laaggeletterd zijn. Die aandacht is terecht. Maar naast dit focussen op deze curatieve aanpak is het van groot belang de leerlingen op jongere leeftijd optimaal te helpen om een voldoende leesniveau te behalen. Want alleen dan kunnen ze echt van het onderwijs profiteren. Om dat te bereiken moet er nog veel gebeuren ter ondersteuning van het onderwijs. Aan het werk!, dus.

Namens de werkgroep 'Functionele leesvaardigheid' van het Platform Onderwijs Nederlands van de Nederlandse Taalunie:

Nora Bogaert (Centrum voor Taal en Onderwijs)

Hilde Hacquebord (Universiteit Groningen)

Jan Rijkers (Inspectie van het Nederlandse Onderwijs)